

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA KITOBXONLIK FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH

Qobilova Kamola Azamatovna

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Yuldasheva Farida Ilyos qizi

Termiz davlat pedagogika instituti boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik faoliyatini shakllantirishda qo'llaniladigan samarali metod va usullar tahlil qilinadi. Boshlang'ich ta'lim bosqichida badiiy asarlarni o'qish orqali o'quvchilarda obrazli fikrlash, mustaqil tahlil qilish, estetik did va og'zaki nutqni rivojlantirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi. Tushuntirish, suhbat, sahnalashtirish, obrazli tahlil, ijodiy yozuv va interaktiv metodlar orqali o'quvchilarni kitob o'qishga rag'batlantirish yo'llari ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Kitobxonlik, boshlang'ich sinf, metod, o'quvchi faolligi, badiiy asar, interaktiv usul, sahnalashtirish, o'qituvchi metodikasi, obrazli fikrlash, rag'batlantirish, mustaqil o'qish, pedagogik yondashuv.

Kirish

Kitobxonlik madaniyatini yuksaltirish-buyuk maqsadlarimizga erishishning muhim kafolatidir. Shavkat Mirziyoyev Boshlang'ich sinflarda o'quv yillari bo'yicha taqsimlangan va o'quvchilarning o'zlashtirishlari lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalarning mazmuni va hajmi belgilanadigan maxsus davlat hujjati - o'quv dasturi bo'lmasligini ta'kidlab o'tamiz. Biz bunday dasturni ishlab chiqishimiz lozim edi, ammo u umumiy vazifa - o'qitish kursining ilmiy va metodologik asoslarini aniqlash va asosli ifodalashni muvaffaqiyatli hal etishning natijasi bo'lishi mumkin. Boshqacha aytganda, bizga o'sib borayotgan va rivojlanayotgan inson egallaydigan bilish va voqelikni qayta o'zgartirish usuli sifatida kitob o'qishni ifodalash va rejalashtirilgan o'quv faoliyatining o'ziga xosligini ta'minlovchi majmuani o'rganishga mo'ljallangan ahamiyatli tarkibiy qismlarni tavsiflash lozim, mulohaza va tahlilning dastlabki nuqtasi kitob bo'lishi kerak edi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Kitob va kitobxonga bag'ishlangan ishlarni o'rganish kichik maktab o'quvchilarining o'quv faoliyatiga kiritiladigan ob'ektlar orasida kitob eng murakkab hodisani ifodalashini ta'kidlash imkonini beradi.

O'zining murakkabligiga ko'ra "kitob" hamon yagona talqinga ega emas. Fransuz yozuvchisi, adabiyotshunos, sotsiolog Rober Eskarpi ta'kidlaganidek: "Barcha tirik borliq singari, kitob ham ta'riflarning qat'iy chegaralariga sig'maydi. Hali hech kim unga aniq va barqaror ta'rif bera olmagan. Kitobshunoslar "kitob" tushunchasi bilan bog'liq bo'lgan eng ko'p qo'llaniladigan quyidagi ta'riflarni ajratadilar: Kitob - insonlar orasidagi muloqot vositasi, ommaviy axborot quroli. Maktab o'quvchini o'qish malakasi bilan tanishtirish bilan bir qatorda kitobni mustaqil o'qiy oladigan, uni tushunadigan, ma'lum bir mavzuga oid kitoblarni tanlay oladigan, gazeta va jurnallarni ham mustaqil o'qiydigan faol kitobxonni tarbiyalaydi. Shu jihatdan sinfdan tashqari

o'qish tarbiyaning asosiy quroli sifatida xizmat qiladi, ko'p narsani bilishga havasni orttiradi. O'quvchilarning har tomonlama aqliy rivojlanishlari, tevarak-atrof bilan tanishish, bolalar shoir va yozuvchilari tomonidan yaratilgan asarlarni o'rganish, xalq og'zaki ijodi bilan tanishish, asosan kitobxonlikka havas uyg'otishda sinfdan tashqari o'qish darslarining ahamiyati katta. Sinfdan tashqari o'qish darslarini tashkil etishning samarali usullaridan biri xalq og'zaki ijodi namunalariga tayangan holda ish olib borishdir. Haqiqatdan ham, xalq og'zaki ijodi manbalaridan foydalanish bolalarni badiiy-estetik tarbiyalashda muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, xalq og'zaki ijodidagi birgina ertakning o'zi bolalar dunyoqarashini boyitish, saviyasini kengaytirish, nutqini o'stirishda beqiyos kuchga egadir. Deylik, ertak qahramonlari-bo'ringing yovuzligi, tulkinging ayyorligi, quyonning qo'rqqoligi, sherning botirligi, itning vafodorligi, mushukning chaqqonligi, chumolining mehnatsevarligi kabi tushunchalar bolalarning ma'naviy olamiga ta'sir etadi, ular bu qahramonlar timsolida ezgulik va yovuzlik, yaxshilik va yomonlik, nafosat va qabohat o'rtasidagi azaliy kurash natijasini ko'radilar, ulardan dastlabki xulosalarni olishga odatlanadilar.

I. Kitobxonlikni shakllantirishning pedagogik asoslari

Boshlang'ich sinf — o'quvchilarning bilimga bo'lgan qiziqishi endigina shakllanadigan, tasavvuri kuchayadigan, estetik didi rivojlana boshlaydigan bosqichdir. Shu bois bu davrda o'quvchilarga o'qishga muhabbat uyg'otish, mustaqil fikrlash, obrazni tasavvur qilish va badiiy tafakkurni rivojlantirish orqali kitobxonlik faoliyatini yo'lga qo'yish zarur.

II. Metodlar va ularning amaliy mazmuni

1. Tushuntirish va hikoya qilish (klassik metodlar) Bu metodlar orqali bolalarga matnni anglatish, hikoya mazmunini sodda tilda tushuntirish orqali ularni qiziqtirish maqsad qilinadi. Masalan: Yozuvchi hayoti haqida oddiy faktlar bilan tanishtirish. Matndagi asosiy fikrni o'quvchi tushunganini aniqlash. O'qilgan hikoyadan hayotiy saboq chiqarish. Masalan: G'afur G'ulomning "Shum bola" asarini o'qigandan so'ng, sinfda o'z "Shum bola"laringiz bor-yo'qligi haqida suhbat tashkil etiladi.

2. Suhbat va savol-javob metodi

O'quvchining fikrlashini rivojlantirishda eng muhim metodlardan biri. Matndan so'ng savollar berish: Nima uchun qahramon shunday yo'l tutdi? Siz bo'lsangiz, nima qilgan bo'lardingiz? Bu voqea hayotingizda sodir bo'lganmi? Bu usul o'quvchining matn bilan ishlashiga, uni tahlil qilishiga va o'z nuqtai nazarini shakllantirishiga yordam beradi.

3. Obrazni tahlil qilish usuli

Badiiy asar o'quvchisida personajlarni tanish, ularni "yaxshi-yomon"ga ajrata olish qobiliyatini rivojlantirish lozim. Buning uchun: Har bir qahramon xarakteri haqida tahlil qilish. Uning xatti-harakatlarini baholash. Unga o'xshash real hayotdagi insonlar haqida suhbat qilish. Masalan: "O'tkan kunlar" dan Kumushni yoki "Boy ila kambag'al" hikoyasidan boy obrazni tahlil qilish.

4. Badiiy ijodga undovchi metodlar

O'quvchilar o'qigan matn asosida quyidagilarni bajarishi mumkin: Davomini yozish. Matn asosida rasm chizish. Qahramon nomidan xat yozish. Hikoyani boshqacha yakunlash. Bu usullar o'quvchini nafaqat o'qishga, balki ijod qilishga ham o'rgatadi.

5. Rolli o'yinlar va sahnalashtirish

Badiiy asar asosida qisqa sahna tayyorlash bolalarning jonli obraz yaratishiga yordam beradi. Ular matnni yaxshiroq tushunadi, nutqiy faoliyat faollashadi. Bu esa:

Ijodiy fikrlash

O'zini erkin ifodalash. Jamoa bilan ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Masalan: "Zumrad va Qimmat" ertagini sahnalashtirish.

6. Mustaqil kitob o'qish faoliyatini rag'batlantirish. Buning uchun: Haftalik yoki oylik kitobxonlik rejaları tuzish. "O'qigan kitobim haqida gapirib beraman" mashg'ulotlari

"Eng yaxshi kitobxon" kabi rag'batlantiruvchi unvonlar joriy etish. Shuningdek, o'qituvchi bolalarning oilasi bilan hamkorlik qilib, uy sharoitida ham kitob o'qishga vaqt ajratilishini tavsiya qilishi kerak.

7. Adabiyotlararo bog'liqlik metodikasi

Bolalarning adabiy tafakkurini shakllantirishda o'qilgan asarni boshqa asarlar bilan qiyoslab, ularning o'zaro o'xshash va farqli jihatlarini taqqoslash: Ikkita asardagi ijobiy va salbiy qahramonlar. Mavzularning o'xshashligi. Tarbiyaviy xulosalarni aniqlash.

III. Qo'llab-quvvatlovchi usullar

O'quvchi daftarida kitobxonlik sahifasi yuritish. Illyustratsiyalangan devoriy gazeta chiqarish. Multimedia vositalari orqali audio kitoblar tinglash, videoroliklar tomosha qilish. Ota-onalar bilan kitobxonlik klubi tashkil etish.

Xulosa

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kitobxonlik faoliyatini shakllantirish – ularning tafakkuri, nutqi, tasavvuri va estetik didini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirish, uni muntazam va ongli mashg'ulotga aylantirish o'qituvchining to'g'ri metodik yondashuviga bog'liq. Tushuntirish, suhbat, obraz tahlili, ijodiy topshiriqlar, rolli o'yinlar va zamonaviy interaktiv usullar orqali o'quvchilarda mustaqil o'qish ko'nikmalari shakllantiriladi. Ayniqsa, kitobxonlikni rag'batlantirish, ota-ona bilan hamkorlikda ish olib borish va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali bu jarayon yanada samarali kechadi. Shu bois, boshlang'ich sinfda kitobxonlik faoliyatini shakllantirish masalasi har bir pedagog oldida turgan dolzarb va ustuvor vazifalardan biridir.

Adabiyotlar:

1. "O'zbekiston boshlang'ich maktab kutubxonasi: nazariya va amaliyot"

(mualliflar: A. Odilov, R. G'aniyeva, M. Azimova; nashr etilgan yili: 2022 y.)

2. "O'zbekiston maktab kutubxonasi: mutolaa va ijod maydoni" (muallif:

N.Nishonova; chop etilgan yili: 2019 yil)

3. "O'zbekiston bolalar kutubxonasi: qanday yaratish va qo'llab-quvvatlash"

(muallif: M. Maxmudova; nashr yili: 2021)

4. "O'zbekiston boshlang'ich maktab o'quvchilarida kitobxonlik madaniyatini

shakllantirish" (muallif: D.Jo'raeva; nashr yili: 2018-yil)